

Drozdik-Popović Teodóra

TERMÉSZETÍRÁS – TERMÉSZETOLVASÁS

Reading Nature – Writing Nature

2008. december 8-án és 9-én lezajlott az újvidéki BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének és az MTA Irodalomtudományi Intézet Modern Magyar Irodalmi Osztályának 35. közös tanácskozása. Az ilyen jellegű együttműködést 1974-ben kezdték el, és azóta is minden évben felváltva – egyszer Újvidéken, egyszer Budapesten – összejönnek, és megosztják egymással, illetve a közönséggel jelenlegi álláspontjukat, kutatási eredményeiket egy-egy aktuális irodalmi kérdés kapcsán. Ez alkalommal Újvidéken tartották a konferenciát, amelyre a *Természetírás – természetolvasás (a természeti kód működése a 20. és 21. századi magyar irodalomban)* cím alatt került sor.

A tanácskozás résztvevőit Láncz Irén tanszékvezető köszöntötte, megnyitó beszédet pedig Faragó Kornélia és Angyalosi Gergely (Budapest) tartottak, hangsúlyozva a rendezvény jelentőségét, ahogy a résztvevők, úgy a két intézmény számára is. Mielőtt azonban sor került a délelőtti szekció első előadására, Bányai János és Pomogáts Béla (Budapest) megemlékeztek a 2008 októberében elhunyt Bodnár György irodalomtörténészről, az MTA Irodalomtudományi Intézetének nyugalmazott igazgatójáról, aki e tanácskozások rendszeres résztvevője volt. Bányai János szakmabeli teljesítményeit emelte ki, Pomogáts Béla viszont Bodnár György személyiségéről mondott néhány szót.

Angyalosi Gergely *A „láthatatlan természet” költői képei (Juhász Ferenc lírája az ötvenes évek első felében)* címmel tartott előadást. Dolgozatában külön hangsúlyt helyezett a *Tékozló ország* verseire. A költeményekben láthatóvá válik a láthatatlan, a természet viszont énné változik. A versek József Attila *Ódájával* mutatnak hasonlóságot, jellemző rájuk a biológiai látás adottsága és a látomásos képalkotás.

Bányai János *Lator László természetírásával* foglalkozott. Lator László verseiben fontos szerepet kapnak a keretbe illesztett képek, így a természet képei is. A költészet nem jelenítheti meg a természetet igazi mivoltában, hanem a nyelv által csak képet alkothat róla.

Pomogáts Béla *Táj és természet* című előadásában kiemelt helyet kaptak a következő fogalmak: régió, regionalizmus, tájirodalmi elmélet, kulturális régió. Egy irodalmi alkotás tájszemléletét nagyban meghatározza az a kulturális, illetve társadalmi régió, amelyben létrejött.

Harkai Vass Éva előadása: *Természeti kód, természetfiguráció – példák a kortárs magyar líra köréből*. A természet különböző poétikai formációk segítségével érhető tetten. A modernség költészetére az ember és a természet szintézisének leépítése jellemző. A kortárs magyar lírában, amely – részben – a klasszikus modernség verseit írja újra, a kép nem vihető át az én szituációjára. A versekben nem a valóság, nem a természet, hanem a szövegreferencia kap helyet, ami Tóth Krisztina, Petri György, Parti Nagy Lajos és mások költészetével jól reprezentálható.

A délutáni ülészakot egy, a többitől eltérő előadás nyitotta meg. *Az objektív lírája* című dolgozatában Koppányos András (Budapest) a XX. század legelején kibontakozó filmművészet és az adott kor (magyar) lírájának kapcsolatával foglalkozott. A film megjelenését a fénykép előzte meg, amelyet objektívnek vélték, mivel nem adott lehetőséget az utólagos manipulációra. A mozgókép eleve illúzióra épült, immanens tulajdonságai: a manipuláció, a vágás technikája, a tárgyak megsokszorozódása. A művészeti megnyilvánulás új formájára Babits Mihály is reagált. Heltai és Kassák Lajos verseiben a film hatása figyelhető meg. Az előadást példák is kísérték (pl. expresszionista rövidfilmek).

Gerold László *Természet a drámában és a színpadon*. „*Ujjé, a ligetben nagyszerű*” címmel tartott előadást, amelyben – a témával összefüggésben – először is történetileg áttekintette a természet, színház, dráma fogalmak közötti kapcsolatot, majd Madách Imre *Az ember tragédiája* Édenkertjének különböző színpadi megjelenítését kísérte végig ősbemutatójától napjainkig. Konklúzióként megállapítható, hogy a Paradicsom „kulisszái” nem a természetet, hanem az éppen uralkodó művészeti divatot tükrözték. A XX. századi magyar színházban a magánszféra vált uralkodóvá, időnként azonban feltűnt a városliget motívuma is. A városliget egyrészt a természet jelképes ábrázolásához vezetett, másrészt pedig éppen a városi létnek a fő ismérvét jelentette.

Földes Györgyi (Budapest): *A festményvászon szálai. Kép- és szövegszerűség Czóbel Minka Pókhálók című elbeszélésében* címmel tartotta meg előadását. Czóbel Minkát a nyugatos modernség előfutárának kell tekinteni. Művein a francia szimbolisták hatása figyelhető meg. A *Pókhálók* 18 éves női főhőse, Annuska Anyegin-féle tétlen hős, közepes intellektus, életében intuícióira, megérzéseire támaszkodik. A pókhálók (fátyol, szövet) mintegy behálózzák az életét, de ugyanez érvényes a természetre és a szöveg egészére is. A műre a festmény-szerű, impresszionista leírások jellemzők. A szimbólumot a nyelv és a kép felől működteti. A szöveg egésze szimbolikus jelentést hordoz.

Bence Erika: *Utazás a „cselekvő” természetben*. A dolgozat szerzője Mészöly Miklós 80-as évekbeli prózájával foglalkozik, pontosabban *Sutting ezredes tündöklése* című művével. A szöveg fő jellemzőire Jókai Mór *A kőszívű ember fiaival* párhuzamba állítva mutat rá. *Sutting ezredes* Jókai hősképeinek újraírásaként értelmezhető. Minden forradalomban jelen van, de nem harcol,

csak ellovagol mellettük. A természet az emberi életbe beavatkozó, cselekvő mivoltában jelenik meg. Sutting ezredes megélő, bölcselő forradalmár, aki az új típusú világértést, a megváltozott emberi magatartást képviseli.

A konferencia első napjának utolsó előadását Faragó Kornélia tartotta meg. *A természetírás geokulturális meghatározottsága* című tanulmányában rámutatott Tolnai Ottó és Végel László természetszemléletének különbségeire és érintkezési pontjaira. Tolnai Ottó műveire a természethez való szoros hozzátartozás, a természetben való bennelét jellemző. Az önazonosítás természeti metaforák segítségével történik. Az én saját körébe vonja a természetet, ami a romantikus diskurzushoz való visszatérést jelenti. Végelnél a természet a félelemmel hozható kapcsolatba, a táj ugyanis nem nyújt semmiféle biztonságot. Szemléletükben közös a kellemes hely kiiktatása, a földhöz való rögzítés félelemébresztő mozzanata.

A tanácskozás második napjának első előadója Toldi Éva volt, aki Juhász Erzsébet prózájának természetszemléletét vizsgálta. Az út, az utazás a vajdasági irodalom legmegterheltebb toposza, és egyben kézenfekvő a természet leírásához. Juhász Erzsébet műveiben is lényeges szerepet kap az utazás, az utazó azonban legtöbbször helyben marad, hiszen az ő esetében mentális útról van szó. Szövegeit inkább a természet hiánya jellemzi, annak a helyét pedig az olvasás veszi át.

Deczky Sarolta (Budapest) *Térképről lemaradt tájak – természet és ember kapcsolata Tar Sándor prózájában* címmel tartott előadást. Tar Sándor írásainak helyszíne a perem, a nyers, barbár természet, amely szoros kapcsolatban áll a benne élő emberrel (egymás tükrei). Szövegvilága a „normális” társadalom tudatalattijaként funkcionál, amelyben az emberek az állatokhoz hasonlítanak. Fókusz helyzetbe egy újfajta, szubhumán lét kerül, ami a látásmód megváltoztatását is eredményezi. Ily módon műveinek figurái a világot, a térképet a széléről, sőt a határon túlról figyelhetik meg.

Virág Gábor: *Két test között. A test természetes és/vagy kulturális értelmezése* című dolgozatában Lovas Ildikó *Spanyol menyasszony* című regényét vizsgálta. Az öltözködés az identitás meghatározójaként jelenik meg. Egy hiperreális világról van szó, amely a szimulakrum logikája szerint működik. A testiség a nők társadalmi pozícióját is meghatározza. A szerző és mű viszonyában ez utóbbi a gyermek szerepét tölti be.

Szabó Szilvia dolgozatában Grecsó Krisztián *Tánciskola* című regényének természet-vonatkozásaival foglalkozott, míg Herédi Károly, a konferencia utolsó és egyben legfiatalabb résztvevője is *Föld, víz, levegő..., szar. Természeten innen és túl* cím alatt Háty János Xanadóját interpretálta.

A tanácskozás előadásai a természet verbális megjelenítésének változatosságára mutattak rá nemcsak a magyarországi, hanem a vajdasági magyar irodalom vonatkozásában is.